

UCHWAŁA

Dnia 10 października 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Zbigniew Kwaśniewski

Protokolant Katarzyna Bartczak

w sprawie ze skargi wierzyciela Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Rejonowego
w W.

na czynności Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym
przeciwko dłużnikowi R. S.

po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 10 października 2013 r.

zagadnienia prawnego

przedstawionego przez Sąd Okręgowy we W.

postanowieniem z dnia 19 kwietnia 2013 r.,

"Który z organów sądu powszechnego - prezes sądu, czy
dyrektor sądu - jest właściwym organem reprezentującym sąd jako
jednostkę organizacyjną Skarbu Państwa w postępowaniu
związanym z egzekucją należności sądowych?"

podjął uchwałę:

W sprawach o egzekucję grzywien, kar pieniężnych, opłat sądowych i kosztów postępowania w sprawach cywilnych organem właściwym do reprezentacji Skarbu Państwa jest prezes sądu, a nie jego dyrektor.

Zarządzeniem z dnia 26 lutego 2013 r. komornik przy Sądzie Rejonowym w W. zwrócił wierzycielowi - Skarbowi Państwa, Sądowi Rejonowemu w W. tytuł wykonawczy skierowany przeciwko dłużnikowi R. S., w postaci wyroku tego Sądu z dnia 4 września 2012 r., opatrzonego klauzulą wykonalności, zasądzającego od dłużnika kwotę 200 zł tytułem kosztów sądowych. Zdaniem komornika, polecenie egzekucji powinno być podpisane przez dyrektora Sądu Rejonowego, a nie przez Prezesa Sądu, a skoro wierzyciel nie usunął w terminie wytkniętego w tym zakresie braku, zatem wniosek należało zwrócić.

Sąd Rejonowy w W. postanowieniem z dnia 27 marca 2013 r. oddalił skargę na czynność komornika wniesioną przez wierzyciela – Skarb Państwa, działający przez Prezesa Sądu Rejonowego w W. W ocenie Sądu Rejonowego, dochodzenie należności sądowych mieści się w zakresie kompetencji dyrektora sądu, a nie prezesa i jest zgodne z koncepcją rozdziału funkcji prezesa i dyrektora.

Rozpoznając zażalenie wierzyciela na to postanowienie Sąd Okręgowy w W. powziął poważne wątpliwości, które jako zagadnienie prawne przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Organami sądu - zgodnie z art. 21 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 427 - dalej: „Pr.u.s.p.”) - są jego prezes i dyrektor. Istnienie dwu, w znacznym stopniu niezależnych od siebie, organów w łonie jednej państwowej jednostki organizacyjnej Skarbu Państwa stwarza zjawisko nie bez racji określane w piśmiennictwie jako „dwuwładza”. Powoduje ono nie tylko zakłócenia w bieżącej działalności tej jednostki (sądu), ale stwarza także konflikty kompetencyjne w zakresie reprezentacji, które ilustruje stan faktyczny niniejszej sprawy. Dzieje się tak, mimo że ustawodawca starał się w sposób jednoznaczny wykreślić granice oddzielające zakresy „władzy” obu wymienionych organów, stosując kryterium wyłączności kompetencji, tj. niepokrywania się ich ani niezachodzenia na siebie, oraz ustanawiając - w razie wątpliwości - klauzulę domniemania kompetencji prezesa sądu. Klauzulę tę, oprócz legitymacji normatywnej zawartej w art. 22 § 1

Pr.u.s.p., uzasadnia rola prezesa jako kierownika sądu, utrwalona w ustroju sądownictwa od czasów jego ujednolicenia w 1928 r. (art. 65 i nast. rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz. U. Nr 12, poz. 93 ze zm.). Klauzula domniemania kompetencji prezesa sądu oznacza również, że uprawnienia dyrektora mają charakter wyjątkowy i dopełniający, powinny być zatem objaśniane w sposób ścisły, a w razie konfliktu kompetencyjnego – zwężający.

Kluczem do określenia właściwej reprezentacji Skarbu Państwa w sprawach o egzekucję grzywien, kar pieniężnych, opłat sądowych i kosztów postępowania w sprawach cywilnych jest oczywiście art. 67 § 2 k.p.c., nie stanowi on jednak wystarczającej podstawy, konieczna jest bowiem uprzednia kwalifikacja charakteru wymienionych wierzytelności. Ma to także istotne znaczenie z punktu widzenia art. 31a § 1 pkt 2 i 5 oraz art. 179 § 1 Pr.u.s.p., gdyż pozwala ustalić, czy wierzytelności te mieszczą się w pojęciu „powierzone mienie i zadania sądu”, w określeniu „zadania w zakresie finansowym lub gospodarczym”, ewentualnie w kategorii „gospodarka finansowa sądu”. Należy przy tym pamiętać, że organem reprezentującym Skarb Państwa powinien być ten organ państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością określone roszczenie (wierzytelność, świadczenie etc.) jest najściślej związane (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 1998 r., III CKN 354/97, nie publ.).

Analiza przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (jedn. tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 885 ze zm.) oraz ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.) przekonuje jednoznacznie, że wierzytelności z tytułu grzywien, kar pieniężnych, opłat sądowych i kosztów postępowania (należności sądowych) są wierzytelnościami Skarbu Państwa, a nie konkretnego sądu, *scil.* tego sądu, który wydał orzeczenie będące źródłem należności sądowej. Zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 1 oraz ust. 2 pkt 1 ustawy o finansach publicznych, środkami publicznymi są dochody publiczne, w skład których wchodzi m.in. daniny i inne dochody publiczne, a więc także należności sądowe, a art. 119 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych stanowi wprost, że należności sądowe są należnościami Skarbu Państwa z tytułu nieuiszczonych kosztów sądowych oraz grzywien

orzeczonych w postępowaniu cywilnym. Istotny argument wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 17 listopada 2009 r., III CZP 86/09 (OSNC 2010, nr 5, poz. 51), zwracając uwagę na art. 40 ust. 2 i art. 45 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (jedn. tekst: Dz. U. z 2006 r. Nr 167, poz. 1191 ze zm.). Podniósł, że z użycia w tych przepisach sformułowania „sprawy o egzekucję wszczęte na wniosek Skarbu Państwa, w tym na polecenie sądu lub prokuratora”, jednoznacznie wynika, iż ustawodawca traktuje egzekucję wszczętą na polecenie sądu (prezesa sądu) jako egzekucję wierzytelności Skarbu Państwa, toczącą się na jego wniosek. Sąd Najwyższy podkreślił, że wprowadzie wymienione przepisy zostały uchylone na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 maja 2009 r., K 21/08 (OTK-A Zb. Urz. 2009, nr 5, poz. 67), jednak ich walor argumentacyjny pozostał w mocy.

Zgodnie z art. 22 § 1 Pr.u.s.p., prezes sądu kieruje sądem i reprezentuje go na zewnątrz, z wyjątkiem spraw należących do kompetencji dyrektora sądu, oraz pełni inne czynności przewidziane w ustawie oraz przepisach odrębnych. Z kolei stosownie do art. 31a § 1 Pr.u.s.p., dyrektor sądu m.in. kieruje działalnością administracyjną sądu w celu zapewnienia odpowiednich warunków techniczno - organizacyjnych oraz majątkowych funkcjonowania sądu i wykonywania jego zadań, wykonuje zadania przypisane, na podstawie odrębnych przepisów, kierownikowi jednostki w zakresie finansowym, gospodarczym, kontroli finansowej, gospodarowania mieniem Skarbu Państwa oraz audytu wewnętrznego w tych obszarach, a także reprezentuje Skarb Państwa w zakresie powierzonego mienia i zadań sądu. W tej sytuacji kluczowe znaczenie ma odpowiedź na pytanie, czy egzekucja należności sądowych mieści się w pojęciu „powierzone mienie i zadania sądu”, przy czym należy zastrzec, że chodzi oczywiście o zadania sądu dotyczące powierzonego mienia, a nie o zadania z zakresu wymiaru sprawiedliwości i ochrony prawnej, o których mowa w art. 1 § 2 i 3 Pr.u.s.p. (por. także art. 8 Pr. o u.s.p.).

Wykładnię art. 31a § 1 pkt 5 Pr.u.s.p. ułatwia spostrzeżenie, że jego treść jest zbliżona do stylizacji art. 17 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa (jedn. tekst: Dz. U. z 2012 r., poz. 1224), stanowiącego, iż kierownicy urzędów państwowych reprezentują Skarb Państwa w odniesieniu do powierzonego im

mienia i w zakresie zadań ich urzędów. Na gruncie tego przepisu przyjmuje się w piśmiennictwie, że mieniem powierzonym jest ogół praw majątkowych przyznanych jednostkom organizacyjnym Skarbu Państwa w celu wykonania powierzonych im zadań. Jako przykłady mienia powierzonego, objaśnianego w sposób zwięzający, wskazuje się nieruchomości i ruchomości, w tym sprzęty i inne przedmioty niezbędne do wykonywania zadań, a jako czynności w tym zakresie np. kupno materiałów biurowych, mebli albo zawieranie umów w sprawie remontu.

Innego znaczenia omawianym pojęciom nie nadaje kontekst normatywny stwarzany przez Prawo o ustroju sądów powszechnych, w tym uzasadnienie projektu ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 203, poz. 1192), która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2013 r. (Sejm VI kadencji, druk nr 3655). Przeciwnie, z całokształtu motywów ustawy wynika, że prawodawca miał na celu uściślenie pozycji dyrektora oraz dopełnienie jego kompetencji zadaniami związanymi z zapewnieniem organizacyjno-technicznego zaplecza funkcjonowania sądów (por. także rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 grudnia 2012 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów powszechnych, Dz. U. z 2012 r., poz. 1476).

W konsekwencji należy przyjąć, że należności sądowe nie przynależą do mienia powierzonego sądowi w rozumieniu art. 31a § 1 pkt 5 Pr.u.s.p., a tym samym nie stanowią przedmiotu zadań dyrektora sądu w zakresie finansowym i gospodarczym oraz nie mieszczą się w ogólnym pojęciu „gospodarka finansowa sądu”. Należy odwołać się także do art. 119–125 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, które nie wskazują dyrektora sądu jako organu właściwego do wszczynania i prowadzenia egzekucji należności sądowych. Przeciwnie, z art. 123 tej ustawy wynika, że o rozłożeniu na raty lub umorzeniu należności sądowych rozstrzyga ostatecznie prezes sądu, co *a fortiori* musi oznaczać, że jego kompetencje obejmują także wszczynanie i prowadzenie egzekucji w tym zakresie (por. również § 7 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 2006 r. w sprawie egzekucji grzywien, kar pieniężnych, opłat sądowych i kosztów

postępowania w sprawach cywilnych, Dz. U. Nr 42, poz. 288, oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2009 r., III CZP 86/09).

Oczywiście, podstaw do odmiennych wniosków nie stwarza, wbrew pochopnej sugestii Sądu Okręgowego przedstawiającego rozstrzygane zagadnienie prawne, uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2012 r., III CZP 75/12 (OSNC 2013, nr 4, poz. 48). Stwierdzono tam wyraźnie, że dyrektor sądu może być reprezentantem sądu jako *statio fisci* Skarbu Państwa tylko w sprawach dotyczących wykonania zadań gospodarczych i finansowych, a egzekucja należności sądowych, co wykazano, do tych zadań nie należy.

Z tych względów podjęto uchwałę, jak na wstępie.